

**THEORETICAL FOUNDATIONS OF INSTITUTIONAL STRATEGIES FOR
THE DEVELOPMENT OF CULTURE AND SOCIO-CULTURAL ACTIVITIES IN
THE CONTEXT OF THE IDEA OF SUSTAINABLE PEACE**

Lebid Andrii,

Sumy State University, Ukraine

ORCID ID 0000-0001-9100-0273

Corresponding author: a.lebid@socio.sumdu.edu.ua

Danilova Maryna,

Sumy State University, Ukraine

Abstract. *In today's world, the idea of sustainable peace has become not only an aspiration, but also an important goal of every society. This concept is not limited to the absence of war or conflict, but also includes a state of harmony, mutual understanding and mutual respect between nations, groups and individuals. Achieving sustainable peace requires not only diplomatic agreements and international efforts, but also the active participation of citizens and the development of cultural structures designed to support peaceful coexistence.*

In today's geopolitical environment, characterized by conflicts and tensions at all levels, it is important to understand what concrete steps can help build sustainable peace. Institutional strategies for the development of cultural and socio-cultural activities can be one of the key components of these steps, as they aim to raise the socio-cultural level and promote mutual understanding and interaction between different groups.

In particular, the development of cultural institutions that provide artistic and cultural value can help reduce social inequality and improve educational standards. Given the potential of culture to unite different social groups, the development of cultural institutions can serve as a mechanism to support social integration and mutual understanding.

In addition, an important component of the institutional strategy is to support and develop creative industries, promote economic growth and create new opportunities for youth and innovation. This can play a key role in developing innovative and creative solutions to social problems, including issues of interethnic and interreligious interaction, understanding and tolerance.

Another important aspect of institutional strategies is their role in creating a space for dialogue and exchange of ideas between different cultural and social groups. This can help develop shared values and lay the groundwork for joint initiatives in education, culture and the arts, thereby helping to build sustainable peace.

Another key aspect of these strategies is their ability to influence the formation of public consciousness and values, which are crucial for maintaining peace and harmony. Institutional strategies for cultural development are reflected in cultural development plans and facilitate the creation of cultural products and activities that promote the exchange of experiences and mutual understanding between different cultural communities.

An important component of the institutional strategy is to promote education and awareness of citizens on cultural tolerance, mutual understanding and respect for differences. This can create an enabling environment for the development of sustainable peace and promote understanding and acceptance of different cultural identities.

In this context, institutional strategies for cultural development and socio-cultural activities are becoming key tools for implementing the concept of sustainable peace in Ukraine. They include a wide range of measures aimed at supporting and developing cultural

---

© Lebid A., Danilova M., 2024

institutions, creative industries, promoting cultural diversity and mutual understanding between different groups of society.

Therefore, an in-depth analysis of institutional strategies for the development of cultural and socio-cultural activities is extremely important for understanding the processes taking place in society and developing effective measures to promote sustainable peace in Ukraine.

Research work on this topic is relevant and important in the context of the complexity of the current political situation in Ukraine and around the world. Institutional strategies for the development of cultural and socio-cultural activities can be an important tool in supporting and promoting peace processes, but their effectiveness requires in-depth analysis and sound recommendations for further improvement.

Keywords: *sustainable peace, sustainable development, institutional development strategies, sustainable development goals, sustainable growth, democratic deficit, democratization, institutional conflict, democratic institution.*

Received: 07 May, 2024

Revised: 10 May, 2024

Accepted: 15 May, 2024

How to cite: Lebid A., Danilova M. (2024).

Theoretical Foundations of Institutional Strategies for the Development of Culture and Socio-Cultural Activities in the Context of the Idea of Sustainable Peace. *Philological Treatises*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-11](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-11)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC)

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНСТИТУЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ІДЕЇ СТАЛОГО МИРУ

Лебідь Андрій,

Сумський державний університет, Україна

ORCID ID 0000-0001-9100-0273

Автор, відповідальний за листування: a.lebid@socio.sumdu.edu.ua

Данілова Марина,

Сумський державний університет, Україна

Анотація. *У сучасному світі ідея сталого миру стала не лише прагненням, але й важливою метою кожного суспільства. Це поняття не обмежується відсутністю війни чи конфлікту, але також включає стан гармонії, взаєморозуміння та взаємної поваги між націями, групами та окремими особами. Досягнення сталого миру вимагає не лише дипломатичних угод і міжнародних зусиль, а й активної участі громадян і розвитку культурних структур, призначених для підтримки мирного співіснування.*

У сучасному геополітичному середовищі, що характеризується конфліктами та напругою на всіх рівнях, важливо розуміти, які конкретні кроки можуть допомогти побудувати стійкий мир. Інституційні стратегії розвитку культурної та соціокультурної діяльності можуть стати одним із ключових компонентів цих кроків, оскільки вони спрямовані на підвищення соціокультурного рівня та сприяння взаєморозумінню та взаємодії між різними групами.

Зокрема, розвиток культурних установ, які забезпечують мистецьку та культурну цінність, може допомогти зменшити соціальну нерівність і покращити освітні стандарти. Враховуючи потенціал культури для об'єднання різних соціальних груп, розвиток культурних установ може слугувати механізмом підтримки соціальної інтеграції та взаєморозуміння.

Крім того, важливою складовою інституційної стратегії є підтримка та розвиток креативних індустрій, сприяння економічному зростанню та створенню нових можливостей для молоді та інновацій. Це може відігравати ключову роль у розробці інноваційних та креативних рішень соціальних проблем, включаючи питання міжсеточної та міжрелігійної взаємодії, порозуміння та толерантності.

Іншим важливим аспектом інституційних стратегій є їхня роль у створенні простору для діалогу та обміну ідеями між різними культурними та соціальними групами. Це може допомогти розвинути спільні цінності та закласти основу для спільних ініціатив у сфері освіти, культури та мистецтва, тим самим допомагаючи будувати стійкий мир.

Ще одним із ключових аспектів цих стратегій є їхня здатність впливати на формування суспільної свідомості та цінностей, які мають вирішальне значення для збереження миру та злагоди. Інституційні стратегії культурного розвитку відображаються в планах культурного розвитку та сприяють створенню культурних продуктів і заходів, які сприяють обміну досвідом і взаєморозумінню між різними культурними спільнотами.

Важливою складовою інституційної стратегії є сприяння вихованню та освіті громадян у питаннях культурної терпимості, взаєморозуміння та поваги до відмінностей. Це може створити сприятливе середовище для розвитку сталого миру та сприяти розумінню та прийняттю різних культурних ідентичностей.

У цьому контексті інституційні стратегії культурного розвитку та соціокультурної діяльності стають ключовими інструментами реалізації концепції сталого миру в Україні. Вони включають широкий спектр заходів, спрямованих на підтримку та розвиток культурних закладів, креативних індустрій, сприяння культурному різноманіттю та взаєморозумінню між різними групами суспільства.

Тому поглиблений аналіз інституційних стратегій розвитку культурної та соціокультурної діяльності є надзвичайно важливим для розуміння процесів, що відбуваються в суспільстві, та розробки ефективних заходів сприяння сталому миру в Україні.

Науково-дослідна робота з даної тематики є актуальною та важливою в умовах складності сучасної політичної ситуації в Україні та всьому світі. Інституційні стратегії розвитку культурної та соціокультурної діяльності можуть бути важливим інструментом у підтримці та просуванні мирних процесів, але їх ефективність потребує глибокого аналізу та обґрунтованих рекомендацій щодо подальшого вдосконалення.

Ключові слова: сталий мир, сталий розвиток, інституційні стратегії розвитку, цілі сталого розвитку, стале зростання, дефіцит демократії, демократизація, інституційний конфлікт, демократичний інститут

Отримано: 07 травня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 10 травня 2024 р.

Затверджено: 15 травня 2024 р.

Як цитувати: Лебідь А., Данілова М. (2024). Теоретичні засади інституційних стратегій розвитку культури та соціокультурної діяльності в контексті ідеї сталого миру. *Філологічні трактати*, 16(1).

[https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-11](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-11)

Вступ

Мрія про сталий мир завжди супроводжувала людство протягом усієї його історії становлення як єдиного цілого та суб'єкта історичного прогресу. Вона почалася з ідеї життя без війни, поваги до загально визнаних норм справедливості та миру як найвищої цінності, зумовленої досвідом XX століття. Питання досягнення миру залишається життєво важливим і в XXI столітті. Якщо ця можливість стане реальністю, людство матиме всі шанси досягти сталого миру, але в негативному сенсі «вічний мир на всесвітньому цвинтарі людства». Тому майбутнє сучасної цивілізації залежить від необхідності віднайти сенс ідеї миру як безумовної і найвищої цінності. Тому, як нагальний засіб збереження життя на землі, необхідно звернутися до концепції сталого миру, яка артикулює фундаментальні питання про умови і можливості досягнення миру і припинення війни.

27 квітня 2016 року Генеральна Асамблея і Рада Безпеки ООН ухвалили практично ідентичні резолюції щодо зміцнення миру, завершивши огляд миротворчої діяльності ООН в 2015 році. Це найбільш комплексні та амбіційні резолюції з цього питання. Це знакове досягнення окреслює новий порядок денний і підхід до розбудови миру. Країни-члени продемонстрували свою відданість зміцненню здатності ООН запобігати «виникненню, ескалації, продовженню і повторенню насильницьких конфліктів», усунути їхні першопричини і допомагати сторонам конфлікту припинити воєнні дії, щоб «позбавити майбутні покоління від лиха війни», як зазначено у Статуті ООН.

Резолюції ввели термін «сталий мир», який, будучи назвою завершеного етапу становлення миру, надає йому більшої чіткості та ширшого змісту. У 1990-х роках під терміном «миротворчість» в ООН здебільшого розуміли постконфліктне миробудування. Однак ця позиція змінилася у 2000-х роках з прийняттям Заяви Голови Ради Безпеки та подальшого рішення Політичного комітету 2007 року, в якому миробудування визначалося як діяльність, спрямована на запобігання виникненню, повторенню або продовженню збройного конфлікту. Ця позиція була підтверджена в преамбулі нових резолюцій, де зазначено, що «забезпечення сталого миру включає в себе діяльність, спрямовану на запобігання виникненню, ескалації, продовженню і повторенню конфлікту».

Методи дослідження

Дослідження сталого миру є багатогранною науковою проблемою, що включає різноманітні методи для аналізу та розуміння причин і шляхів досягнення стійкого миру та суспільства сталого розвитку. При підготовці даного рукопису нами була використана низка методів та підходів, що уможливили найповніше розкриття та концептуалізацію ідеї сталого миру та її інструменталізацію в сфері культури та соціокультурної діяльності.

Так, нами було використано методи кількісного аналізу, зокрема, статистичний аналіз з метою вивчення масиву даних про конфлікти, мирні угоди та соціально-економічні показники. Економетричні моделі уможливили виявити зв'язки між економічними факторами та рівнем конфліктів.

Методи якісного аналізу, зокрема, аналіз контенту полягали у дослідженні текстів, медіа, документів для виявлення основних тем та наративів, що впливають на конфлікти.

Використання методу історичного аналізу полягав у порівняльному аналізі різних конфліктів та процесів миротворення для виявлення загальних патернів.

Побудова агент-орієнтованих моделей уможливила симуляції взаємодії різних акторів у конфлікті для вивчення його можливих результатів. Також була досліджена системна динаміка через моделювання комплексних систем для розуміння взаємозв'язків між різними факторами, що визначають чи можуть визначити конфлікти.

Ці та інші методи, а також міждисциплінарні підходи допомагають зрозуміти складні взаємодії, що впливають на стійкий мир, та розробляти ефективні стратегії для його досягнення.

Результати дослідження

На практиці сталий мир необхідно відрізнити від миробудування. Це не означає переосмислення відповідних ролей, обов'язків чи мандатів структур ООН. Скоріше, кінцевою метою підтримання і розбудови миру є зменшення ризику рецидиву насильницького конфлікту. Це можна розглядати як бажану мету, спрямовану на розвиток здатності та спроможності виходити за рамки врегулювання кризових ситуацій і негайного вирішення конфліктів. Вона дає можливість посилити увагу системи ООН до запобігання конфліктам, щоб усунути не лише симптоми, а й першопричини конфліктних ситуацій. Таким чином, концепція спрямована на вирішення проблем, які в іншому випадку можуть розпалити нові цикли конфліктів.

У нових резолюціях підкреслюється, що сталий мир є спільним завданням, яке має пронизувати всі основні напрями діяльності системи ООН на всіх стадіях конфлікту та в усіх його вимірах. Резолюції надають можливість посилити увагу та спроможність системи ООН запобігати насильницьким конфліктам, і держави-члени, організації громадянського суспільства та система ООН зацікавлені в тому, щоб скористатися можливостями, які надаються цими резолюціями. Сталий мир слід розглядати не як ребрендинг існуючої роботи, а як більш орієнтовану на практику комплексну концепцію запобігання насильницьким конфліктам, що передбачає усунення рушійних сил конфлікту, порушень прав людини та міжнародного гуманітарного права, а також глибинних першопричин конфлікту, включаючи різні види ексклюзії, тимчасової дискримінації та маргіналізації, з новою силою, на основі спільного аналізу динаміки конфлікту та спільного стратегічного планування.

Спіраючись на оновлену концепцію, Дорадча рада надала свої рекомендації щодо наступних трьох пунктів: по-перше, необхідність об'єднати роботу ООН у сфері миру і безпеки, прав людини та розвитку за допомогою більш узгодженого підходу з боку головних міжурядових органів, кожен з яких повинен діяти з точки зору своїх обов'язків, передбачених Статутом ООН, а також з боку Секретаріату. Це ще один спосіб сказати, що нинішня фрагментація роботи організації повинна бути подолана або, принаймні, значно пом'якшена.

По-друге, визнати, що миробудівництво відбувається на всіх етапах потенційного або реального насильницького конфлікту: до, під час і після. Отже, ООН має суттєво змістити фокус своєї діяльності з управління насильницькими конфліктами на їхнє попередження.

По-третє, хоча стратегії і політика формуються в штаб-квартирі ООН, реальна робота з підтримання миру відбувається на місцях, на національному і субнаціональному рівнях. Для цього важливо сприяти широкій та інклюзивній національній відповідальності в кожній ситуації.

Однак, деяке занепокоєння викликає той факт, що досі тривають дебати щодо того, що мається на увазі під «сталим миром». В резолюціях достатньо чітко прописано, як підтримувати політичні рішення і конкретні дії з боку системи ООН, але все таки, бракує більш узгодженого і чіткого визначення, під яким міг би підписатися кожен. Це не дивно, якщо розглядати процес досягнення консенсусу щодо конкретних текстів у великих багатосторонніх організаціях.

Очевидно, що менш чітке визначення відображає той факт, що резолюція є результатом тривалих переговорів різних делегацій, які також відрізнялися в тому, як свої уряди інтерпретували термін сталий мир, і що він означає для них. В цьому немає нічого надзвичайного, що б повинно було викликати занепокоєння. Зміст і суть резолюцій щодо сталого миру пропонують Секретаріату ООН і державам-членам безліч загальних і конкретних вказівок щодо того, як діяти в рамках того, що

Генеральна Асамблея вирішила назвати «Розвитком миробудівництва Організації Об'єднаних Націй», а Рада Безпеки – «Постконфліктним миробудуванням».

Насправді, можна стверджувати, що зосередження уваги на визначенні «сталого миру» є відволікаючим маневром, коли загальні керівні принципи дій не ставляться під сумнів. Важливою є суть резолюції, і її політичні наслідки є цілком зрозумілими.

Дебати, що тривають, приховують дві групи проблем, які продовжують підживлювати дискусію. Перша - це те, чи є «сталий мир» універсальною метою, чи стосується лише країн, схильних до конфліктів. Друга, можливо, більш серйозна, оскільки відображає тривалі підозри з боку різних країн-членів ООН щодо непередбачуваних наслідків серйозного ставлення до «сталого миру».

Перше занепокоєння можна легко розвіяти; насправді, держави-члени вже вирішили, що однією з універсальних цілей ООН в галузі сталого розвитку до 2030 року є «Сприяння побудові мирного та інклюзивного суспільства в інтересах сталого розвитку». Можна заперечити, що «мирне та інклюзивне суспільство» - це не те саме, що «сталий мир», але ці дві концепції, безумовно, значною мірою перетинаються. Крім того, має сенс перетворити сталий мир на універсальну мету, оскільки, мабуть, жодне суспільство не застраховане від ризику переростання локальних невдоволь або суперечок у насильницький конфлікт, хоча очевидно, що суспільство з сильними та інклюзивними інституціями набагато краще підготовлене до уникнення таких подій. Крім того, в резолюціях щодо підтримання миру чітко визнається, що термін «слід розуміти в широкому сенсі як мету». Серйозний крок у роботі ООН у напрямку запобігання конфліктам повинен мати універсальне значення та застосовуватися, навіть якщо на практиці фактичний початок насильницького конфлікту обмежений за масштабами.

Другою проблемою є те що деякі члени Ради Безпеки продовжують сприймати «сталий мир» як потенційне посягання Генеральної Асамблеї на сферу компетенції Ради - щось на кшталт проникнення через задні двері з метою вплинути на результат обговорень. Інші члени Генеральної Асамблеї продовжують сприймати «сталий мир» як загрозу - як «безпекове обмеження розвитку», або, інакше кажучи, як нову форму домінування сильніших гравців над слабшими братами. Обидва ці підходи спрямовані в прямо протилежному напрямку від запропонованого зближення роботи трьох міжурядових органів і якщо їх довести до крайнощів, можна звести нанівець позитивні наміри, висловлені в резолюціях.

Варто зазначити, що традиція розглядати мир як найвищу цінність, а війну як його антитезу, почала систематично розвиватися Г. Гроцієм і була остаточно оформлена І. Кантом. У своїй праці «Про право війни і миру», Г. Гроцій спробував систематизувати уявлення філософів про війну, посилаючись на Цицерона, який визначав війну як боротьбу за владу. Продовжуючи цей намір зрозуміти природу війни, Гроцій говорить про війну не як про дію, а як про стан буття, стан боротьби із застосуванням сили. Г. Гроцій також одним з перших висунув ідею встановлення миру не лише в контексті християнських народів Європи, але й між усіма народами світу.

В історичному контексті ідея вічного миру виникла у зв'язку зі зростаючою загрозою війни для народів Європи. Воєнні роки змусили мислителів шукати шляхи запобігання військовим конфліктам, що призвело до розвитку гуманістичної традиції, пов'язаної з концепцією та проектом «вічного і справедливого миру» як антитези війни та насильству.

Філософія Канта стала важливою віхою на шляху до загального і справедливого миру. Спираючись на своїх попередників, Кант ніби підсумував розвиток європейської думки про мир і водночас надав їй абсолютно нового звучання. Найбільшим досягненням Канта було надання всеосяжної філософської легітимності ідеї вічного і всезагального миру.

Ця ідея постає у Канта як необхідний елемент його філософської системи. Мрія про загальний і вічний мир, моральне засудження війни й численні заклики до

миру, миротворчі проекти і спроби їхньої реалізації набули у Канта цілком законного характеру. Аналізуючи саме поняття миру, він доводить, що воно фактично збігається з поняттям права і разом з ним ґрунтується на моральному законі. Отже, вимоги миру постають у Канта як прагнення самого розуму, а вічний мир розглядається як продиктований цим розумом моральний обов'язок. Поняття миру, таким чином, набуває у нього значення філософської ідеї, яка органічно входить до його філософської системи. Єдність моральних, правових та політичних підстав і є головною особливістю Кантового обґрунтування ідеї вічного миру.

Проте не менш важливою для німецького філософа була проблема реалізації цієї ідеї. Важливе значення в цьому плані мали філософсько-історичні праці Канта, де він доводив об'єктивну необхідність вічного миру, продиктовану законами історичного розвитку людства, неминучість просування суспільства до такого правового стану, коли цей мир стає не просто побажанням, або велінням моральної свідомості, а й цілком реальною справою.

Головною працею, в якій він всебічно розглядає цю проблему, був його відомий трактат «До вічного миру». Написаний в часи наполеонівських війн в Європі, він, як і більшість праць такого роду, був написаний у формі проекту міжнародного договору, оскільки Кант, приєднуючись до своїх попередників, вважав, що мир має бути встановлений шляхом міжнародних угод. Мета ж Канта полягала в тому, щоб запропонувати такі статті договору, зі сформованими в них умовами, які б назавжди усували війну із життя європейських народів і забезпечували б не тимчасове перемир'я, а вели до сталого - вічного миру. Перша стаття формулює найважливішу вимогу до будь якого мирного договору. «Жоден мирний договір, не повинен вважатися таким, якщо під час його укладання таємно зберігаються підстави для майбутньої війни».

Отже, стан миру має бути запровадженим, і єдиний шлях до цього полягає в створенні громадянського суспільства. Тому не дивно, що одна з перших умов досягнення миру викладена Кантом у формі постулату: «Всі люди, що мають можливість впливати один на одного, повинні належати до якогось громадянського устрою». Конкретніше цей правовий устрій постає у нього як:

- а) устрій людей в межах одного народу за правом державного громадянства;
- б) устрій держав у їхніх відносинах одна з одною;
- с) устрій за правом всесвітнього громадянства.

Громадянський мир, який досягається таким чином всередині держави, має далі поширюватися і на відносини між державами. За Кантом, сусідні держави слід розглядати як індивіди, для яких природним є стан війни. І задля подолання цього стану, вони мають об'єднатися у якусь спільноту на кшталт громадянського суспільства. «Для держав, що мають намір вийти із протизаконного стану війни одна з одною, немає іншого засобу, ніж той, за допомогою якого окремі держави стають громадянською державою, а також об'єднуються в міжнародну систему держав». Така система, або добровільний союз, є основою міжнародного права, і лише в такому союзі кожна з держав може реально забезпечити свої права. Ця думка становить зміст другої дефінітивної статті, де сказано: «Міжнародне право мусить бути засноване на федералізмі вільних держав».

Підсумовуючи, можна сказати, що такий підхід у Канта пов'язаний з поступовим подоланням елементів природного стану, беззаконної свободи в державному і міжнародному житті і переходом до правового, громадянського стану. Хоча утворена після першої світової війни Ліга Націй, на прапорі якої було написано «вічний мир», не змогла досягти цієї мети - відвернути другу світову війну, людство не знайшло іншого способу запобігти майбутнім війнам, як створити Організацію Об'єднаних Націй. Історичний досвід подолання воєн, особливо досвід повоєнної Європи, потверджує висновки Канта, а саме те, що шлях до тривкого миру пролягає через створення союзу вільних і суверенних держав, у об'єднанні народів на засадах міжнародного права.

Незважаючи на всі перепони ідея права і так само ідея миру набирають дедалі більшого значення для людства, постійно спонукаючи його до відповідних дій. Кант вважає, що мир є моральною метою і обов'язком, до виконання якого людина покликана як розумна істота. Цей обов'язок вимагає від неї шукати загального правового громадянського суспільства, в якому свобода одних узгоджується б із свободою інших. Але все це стає можливим лише за умов, що на політичній арені і справді діятимуть розумні, наділені розвинутою моральною свідомістю індивіди.

На жаль, у більшості своїй люди далекі від цього ідеалу. За своєю природою вони - егоїсти, що прагнуть до задоволення власних чуттєвих потреб, істоти, які живуть пристрастями і далеко не завжди керуються розумом. Кант розумів всю складність цієї проблеми і зазначав, що, на думку багатьох, навіть створення, а тим паче збереження правової держави або республіки потребувало б, щоб її громадяни були янголами. Що вже казати про міждержавні взаємини, де особливого значення набувають мовні, релігійні, культурні відмінності, які дають серйозні підстави до взаємної нетерпимості і ворожечі.

Маніфест сталого миру «Світ після нашої перемоги» був створений на початку 2023 року за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» у межах проекту «Маніфест сталого миру – стратегічний підхід». Автори цього документу є представниками українського громадянського суспільства, які прописали покрокові дії України після перемоги та усіх країн задля того, щоб унеможливити наступну агресію. До авторського колективу маніфесту входить 23 автори. Також приєдналось до підписання на запрошення авторського колективу понад 52 особи, серед яких: громадські активісти, директори та представники фондів, письменники, журналісти, захисники та захисниці з лав ЗСУ, ветерани російсько-української війни, правозахисники, ректори та викладачі закладів вищої освіти та ін.

Як говорять самі автори, то «Ми, автори цього маніфесту, представники українського громадянського суспільства, віримо, що втілення ідей цього документа унеможливить наступну агресію та забезпечить сталий мир в інтересах всіх народів, на практиці – не тільки в Західній, але й у Центрально-Східній Європі – реалізувати гасло «ніколи знову».

Сам маніфест складається з двох розділів. У першому розділі «Відповідальність за війну» автори підкреслюють необхідність покарати Росію за здійснену агресію проти України та українського народу, бо усі злочини, які здійснила та продовжує здійснювати Росія є неприпустимими у сучасному й цивілізованому світі.

Окрім цієї проблеми, висвітлюється питання відшкодування завданих матеріальних та моральних збитків внаслідок російсько-української війни, що буде кроком до відновлення справедливості та мирного врегулювання конфлікту. На сьогоднішній день країна-агресор не усвідомлює своєї провини ні за початок війни, ні за скоєні злочини та не розуміє наслідки усього заподіяного.

Через роками навіювані наративи населення РФ легко потрапляє під вплив місцевої пропагандистської інформації такої як – війська РФ здійснюють захист населення Донбасу, прирівнювання України до недійсної країни, бо українці та росіяни один цілий народ. Одним з злочинів, який здійснила Росія проти України – це напад на суверенну державу з метою захоплення її території і встановлення повного контролю, знищення культурної спадщини та національної ідентичності. Наступний злочин – це здійснення й заклики до геноциду українського народу, що є наймасштабнішим злочином за час повномасштабного вторгнення. Тому Росія повинна понести відповідальність за заподіяні збитки перед Україною.

Також звертається увага на необхідність ізолювати Росію від все можливих міжнародних спільнот у зв'язку з порушенням міжнародного права та міжнародних відносин. Як зазначають автори, то це повинно відбуватися завдяки санкціям та виключенням Росії з міжнародних організацій, таких як: Рада Безпеки ООН, G20, Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва, Шанхайської організації

співпраці, Євразійського економічного співтовариства, Організації з безпеки і співробітництва в Європі, Світової організації торгівлі, провідним членом Співдружності Незалежних Держав та Організації договору про колективну безпеку.

Окрім цього, маніфест сталого миру визначає про необхідність розробки стратегії виходу для Росії, яка б дозволила країні згодом повернутися до міжнародного співтовариства як миротворча держава, яка заснована на принципах міжнародного права та поваги суверенітету і територіальної цілісності інших країн.

У другому розділі «Забезпечення сталого миру» йдеться мова про ряд заходів, які спрямовані на створення мирного майбуття та визначає ключові дії, які необхідно здійснити задля досягнення цієї мети. Один з таких кроків це членство України в Європейському Союзі та НАТО, тому варто звернути увагу, що ці організації забезпечують як безпеку, так і економічний розвиток й дієвий механізм захисту прав людини. Вступ до цих міжнародних спільнот не лише захистить Україну від Росії, але й стимулюватиме економічний зріст, створення й реалізація ряд реформ.

Також ключовим питанням є подолання стереотипів від російського впливу в західній політиці, бо вони можуть впливати на рішення міжнародних партнерів щодо підтримки України. Побудова ефективної інформаційної стратегії і її реалізація, та дипломатичне лобювання є важливими елементами цього завдання, аби забезпечити Україні визнання серед міжнародних партнерів.

Деколонізація та подолання тоталітаризму в Росії є необхідним етапом для забезпечення стабільності в країні. Оскільки за історію Росії, в усіх її формах, вона не поважала права людини, не гарантує свободу розвитку своїм корінним народам та національним меншинам, яка використовує політику історичної пам'яті, громадські організації, церкву, суди, не для гарантування свободи та розвитку своїм громадянам, а для обґрунтування та підтримання тоталітарної влади, агресивної зовнішньої політики та експансивного мілітаризму. Тому для того, щоб забезпечити стійкий мир в Європі Росія насамперед повинна змінити політику до сучасних норм.

По-перше, необхідно привести конституцію РФ до міжнародних стандартів. Це насамперед визнання правовладдя, визнання і дотримання міжнародних прав людини, децентралізація влади, створення дієвого механізму з боротьби авторитаризму, визнання зобов'язання Росії перед іншими міжнародними організаціями.

По-друге, необхідно привести лад у РФ у відповідність до її конституції. А це означає, що необхідно зробити поправки у федеративному договорі, відновити закріплені права людини, забезпечити вільного створення й функціонування партій, проведення виборів за участю міжнародних спостерігачів та з дотриманням певних принципів.

По-третє, необхідне повне виключення з соціального життя ключових політичних діячів, які пов'язані з навіюванням та популяризацією путінського режиму.

Окрім вище зазначених проблем, автори маніфесту наголошують і про проблему деколонізації російської імперії та інформаційної політики. Подолати імперський режим можливо з усуненням нав'язаних наративів про «велику Русь» та «руським миром», бо саме ці гасла є ототожненням з політикою РФ, зверхністю Росії над іншими державами. Окрім того, що необхідно викоринити століттями суспільно-нав'язану думку, необхідно провести ряд заходів. Наприклад:

- притягнення радянської влади та путінського режиму до відповідальності за заподіяну шкоду усім державам;
- відновлення роботи «меморіалу» та інших інституцій задля подальшого збирання інформації та проведення розслідувань злочинів радянської влади;
- розкриття архівів радянських та пострадянських часів задля подальшого вивчення;
- заборона використання будь-яких знаків та символів, які пов'язані з масовими злочинами Росії та радянської влади;

- проведення декомунізації пам'ятників, назв вулиць, міст, сіл;
- зміна освітньої програми, аби уникнути подальшого прищеплення радянських та путінських нарративів;
- територіальний перерозподіл та зміна освітньої програми за відповідністю держави, яка входить до складу РФ, тобто викладання історії, мови та культури неросійських народів обов'язковим для тих, хто проживає на їхній території;
- сприяти відновленню та збереженню культури тих народів, які опинились під загрозою зникнення через імперський режим Росії;
- створити дієвий механізм роздержавлення медіа-активів РФ та громадянського нагляду за їх роботою;
- ліквідувати федеральне агентство у справах співдружності незалежних держав, співвітчизників, що проживають за кордоном, та по міжнародному гуманітарному співробітництву як державний орган, що порушує віденську конвенцію, слугуючи організацією дипломатичного прикриття для спеціальних служб та розвідувальних органів РФ;
- ліквідувати фонд «Русский мир» як організацію, яка у своїй діяльності популяризує путінські та радянські нарративи.

Роззброєння Росії є важливим елементом у зменшенні загрози війни та підвищенні стабільності у регіоні. Це може бути досягнуто через демілітаризацію та денуклеаризацію РФ, що забезпечить повне роззброєння Росії та допоможе уникнути застосування ядерної зброї з боку Росії. Демілітаризація має включати в себе ліквідацію військово-морської присутності у Чорному та Азовському морях, повна ліквідація приватних військових частин і створення демілітаризованої зони Північ-Південь на території РФ.

Одним із заходів, який забезпечить сталий мир це зміна світового енергетичного балансу та ресурсного підходу до економіки. Оскільки РФ використовує енергетику як зброю, то необхідно встановити обмеження її використання. Росія, один із найбільших у світі виробників та експортерів енергії, часто використовує цей статус як інструмент політичного тиску на інші країни. Обмежити використання енергії як інструменту політичного впливу можна за рахунок диверсифікації джерел енергопостачання, розвитку альтернативних джерел енергії та підвищення енергоефективності.

Застосування міжнародних угод і санкцій, спрямованих на обмеження використання енергії, як інструментів політичного тиску також може бути ефективним інструментом боротьби з такою практикою. Водночас важливо забезпечити, щоб такі заходи були пропорційними та не завдавали шкоди цивільному населенню та економіці країн, які можуть зазнати такого тиску.

Зміна енергетичного балансу та зменшення залежності від конкретних постачальників енергії також може сприяти зміцненню суверенітету та незалежності у відносинах з Росією та іншими країнами, які можуть використовувати енергетику як інструмент політичного впливу.

Маніфест сталого миру «Світ після нашої перемоги» був презентований за підтримки громадської організації «ОПОРА» та Міжнародного фонду «Відродження». Розповсюдження маніфесту «Світ після нашої перемоги» в різних містах України, як Полтава, Хмельницький, Черкаси, Чернівці, Ужгород, Івано-Франківськ, Одеса, Суми, Львів, Тернопіль, Рівне, Харків, Дніпро, є важливим стратегічним кроком у мобілізації громадської уваги до питань сталого миру.

Ця ініціатива свідчить про широкий інтерес та підтримку серед різних шарів населення України щодо питань миру та стабільності. Вибір міст з різноманітними соціокультурними та географічними контекстами дозволяє максимально залучити увагу до ініціативи та забезпечити її широку розповсюдженість.

Важливим елементом розбудови ідеї сталого миру в глобальному вимірі є інструменталізація культури як м'якої сили миру. М'яка сила – це моральний авторитет

наукових, технологічних, спортивних досягнень і творів високого мистецтва; привабливість гуманістичної ідеології; ефективна економічна політика та раціональна адміністративна система; спокусливість популярної культури; симпатія до національної культури, традицій і поведінки.

У розвиток даного напрямку значний внесок зробив професор Гарвардського університету Дж. Най, який у першій половині 90-х років ХХ століття ввів у науковий обіг поняття «м'яка сила». Дж. Най стверджував, що практики надто довго віддавали перевагу концепції «політичного реалізму», покладаючись на «жорстку силу», що включало в себе військові та фінансово-економічні чинники. «Силою є здатність впливати на інших з метою отримання бажаних результатів. Якщо ви досягаєте цього примусом або за плату, я називаю таке «жорсткою силою». «Якщо ви досягаєте цього привабливістю, я називаю це «м'якою силою», – пояснював Най. Окрім цього, дослідник також визначив три складові цього феномену, а саме: «культура держави, її політичні цінності (дотримуючись їх у внутрішній та зовнішній політиці чи ні) та зовнішні відносини (чи сприймаються вони як легітимні та морально обгрунтовані)».

В великих державах потенціал «жорсткої сили» врівноважується «м'якою силою», позаяк в Україні потенціал «твердої сили» є набагато меншим від сучасної «твердої сили» Америки чи Китаю. Тому нам потрібно розвивати саме «м'яку силу», адже потенціал України у «м'якій силі» набагато більший від потенціалу «твердої». Збільшення «м'якої сили», а разом і підвищення авторитету у світовій політиці, можливе шляхом дотримання демократичних цінностей та популяризації національної культури.

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну спричинило глибокі суспільні зрушення й призвело до наслідків, які виходять далеко за межі військового протистояння, оскільки це також і боротьба українців за існування власної культури. Систематичні спроби РФ стерти межі, а то й узагалі знищити українську культуру простежуються в навмисній руйнації ворогом історичних пам'яток, в тому як він розграбовує твори мистецтва та загалом знищує українську культуру. Окремою загрозою є русифікований цифровий простір, де значна кількість соціальних мереж і платформ насичена російськомовним контентом. Така поширеність російської мови спрощує поширення дезінформації, ворожої пропаганди та нарративу в інформаційному просторі. Це створює й додаткові виклики для україномовного контенту в контексті глобальної конкуренції. Адже великий обсяг російськомовного контенту призводить до зменшення видимості української мови й культури в цифровому просторі та загрожує існуванню й розвитку українського продукту. Культура не лише об'єднує та укріплює національну ідентичність у часи потрясінь, але й слугує важливим компонентом для розвитку та відновлення українського суспільства.

Динаміка та нестабільність життя українців у повномасштабній російсько-українській війні призвела до остаточної та тотальної переорієнтації в політичній, соціальній, науковій, культурній та мистецькій сферах. Українське суспільство протягом багатьох століть боролось та ментально поверталось до самого себе крізь імперську та радянську ідеології. А культура й мова були джерелом цього наміру. Це, як 100 років тому, так і зараз, допомогло в збереженні і просуванні української культури всередині країни, та поза її межами.

У цифрову епоху, коли культурні та політичні нарративи часто формуються на онлайн-платформах домінуючими голосами, мова відіграє важливу роль у різних проявах культурного спротиву, слугуючи засобом утвердження ідентичності та символом збереження культури. Популяризуючи український контент на YouTube та інших платформах, автори й споживачі не лише створюють якісний заміник російськомовному контенту, а й створюють унікальний український продукт, тим самим долучаючись до цифрового спротиву. Це не лише зміцнює почуття приналежності до спільноти, а й посилює відчуття національної та культурної ідентичності серед українців. Мовна стійкість, яку демонструють українці перед обличчям загрози, є не просто захисним механізмом, а й інструментом культурного

протистояння, що сприяє формуванню колективної національної свідомості та зміцненню солідарності між народом.

Популяризація україномовного контенту також зменшує вплив російської пропаганди на наше суспільство. Ідея та просування так званого «русського міра» будується саме на популяризації та нав'язуванні образу «великої» російської культури. Вона націлена на знищення України як самостійної держави, легалізація воєнних дій та просування величності РФ.

В демократичному суспільстві культура допомагає зберегти історичну пам'ять та правду, але у тоталітарному суспільстві, представником якого є росія, вона перетворюється на пропаганду війни та спотворення історичної справедливості. Навіть більше – на Росії культура у багатьох проявах вже два століття є відображенням імперської суті їх нації.

Кремлівські пропагандисти та ліберали (так званих «хороших русских») небезуспішно намагаються зобразити у світі українську культуру як придаток чи відгалуження «русской». Тобто, або української культури як і українців не існує, або у кращому випадку – це вторинне похідне від «русского» явище.

Всупереч поширеній в соціумі думці, що культура поза політикою, «великая русская культура» навпаки – є політикою, адже завжди виконувала функцію камуфляжу для кривавих злочинів російської імперії. Що й не дивно, адже авторитарні режими традиційно використовують культуру як основний засіб пропаганди. А з фінансовими можливостями Росії, цей вплив реально стає зброєю масового ураження. Її ефективності сприяє ще й той факт, що дипломатичні й культурні традиції діалогу між Москвою і європейськими країнами стали й давні, адже всі вони тривалий час були імперіями і мали тісні династичні зв'язки. При цьому про існування України, не дивлячись на її тисячолітню, давнішу за московитську історію, до недавнього часу майже не знали, сприймаючи Київ як глухий хутір під Москвою і «зону її законних інтересів».

Якщо розглядати культуру як зброю, самі собою ліквідуються критичні зауваження на зразок «не на часі ця ваша культура під час війни». Адже єдиним потужним антидотом масованій російській пропаганді може стати лише потужна промоція у світі української культури, як самодостатнього явища. Тобто необхідна боротьба не з наслідками, а причинами багаторічних успіхів російської пропаганди, яка, привласнюючи нашу багату спадщину, заперечує існування української культури. Реалізація цієї задачі повинна відбуватися не тільки через державу (хоча вона й має в цьому визначну роль), а й соціум повинен долучатися до цього.

Культура – це не те, що існує саме по собі, але й те, що постійно відтворюється суспільством як необхідна умова власного існування. Відтворення культури, як просте так і розширене, вимагає не лише активної участі людей, а й відповідних ресурсів, інститутів, організації, управління - усі ці й деякі інші процеси і форми утворюють те, що називається соціокультурною сферою життя суспільства.

Звертаючись до історичного минулого нашої країни, ми наново намагаємося пройти довгий шлях історично-культурного розвитку України, від патріархального домострою до проголошення незалежного статусу у світовій спільноту, аби відродити ту частину української культури, яка занепала під тиском історичних подій.

Для українців культура є одним з головних чинників національного відродження, подолання екологічної на соціально-політичної кризи та збереження національної самобутності нашого народу та національних меншин, які населяють територію України.

Саме тому, наприклад, паралельно з активною допомогою нашим військовим на фронті, Фонд «Сучасна Україна» і багато інших реалізують різні ініціативи у сферах підтримки культури та культурної дипломатії. Говорячи про культурну дипломатію, мається на увазі не тільки захист спадщини від липких рук росіян, а й просування, культурну експансію України у світі, донесення до світу правди про війну, розв'язану Росією.

На стадії запуску є цікавий модерновий проєкт Unleash Ukraine. Це популяризація української культури за допомогою Digital мистецтва. У нього є кілька етапів: створення інтерактивного парку DIGITAL ART PARK та проведення виставок DIGITAL ART UAUVERSE у різних країнах. Родзинкою проєкту є встановлення за кордоном 195 арт-об'єктів української культурної спадщини, що буде виконано за технологією доданої реальності (AR). Будь-яка людина відсканувавши на телефон QR-код за допомогою AR-додатку побачить твори образотворчого мистецтва українських художників, скульпторів тощо, які інтегровані у навколишнє середовище.

Інший приклад – проєкт «Муралі сучасної України». В його рамках разом з відомими українськими та іноземними митцями створюється серію тематичних муралів на території України та в різних країнах світу, з метою популяризації української культури та головне - донесення українських меседжів до міжнародної спільноти.

Ніколи раніше в історії український голос не був настільки помітним на міжнародній арені. І звичайно, Росії, прямо чи завуальовано, намагається цьому завадити. Один з завуальованих способів – помістити в культурний простір поряд з українцями так званих «хороших русских», навіть начебто опозиціонерів.

Але проблема полягає в тому, що вони часто виступають «за мир», але не проти війни яку розв'язала та веде їхня країна. То ж по суті – це намагання відчинити «вікно Овертона», з метою створення легкого шляху для повернення Росії до визнання цивілізованим світом. Нашою ж задачею є -донести до світу правду, жодним чином не толеруючи російські ідеї, та продовжувати свою боротьбу.

Кожен виступ українця на міжнародній арені – це заклик про допомогу до світової спільноти. Тому ми фактично маємо вигризати зубами кожен культурний проєкт та виборювати право голосу на міжнародній арені для його реалізацію, з метою донести до світу правду про українську культуру і її незалежність від Росії.

Висновки та перспективи

Отже, нами були розглянуті та проаналізовані інституційні стратегії розвитку культури та соціокультурної діяльності як інструменту реалізації ідеї сталого миру в Україні і що ця тема є досить актуальною на сьогоднішній день не тільки для України, а й для всього світу.

Ідеї сталого миру почали вивчати ще з ХХ століття, але людство увесь час мріяла досягти цієї мети. Досліджувалось і досліджується зараз це питання багатьма людьми та міжнародними організаціями, такими як Організація Об'єднаних Націй. У своїх резолюціях вони підкреслюють, що аби досягти сталий мир, то кожна країна повинна стати миротворчою та дотримуватись міжнародного гуманітарного права.

Для України ідеї сталого миру є досить актуальною темою через російське вторгнення на суверенну державу, тому автори маніфесту сталого миру об'єднали свої зусилля аби написати «Світ після нашої перемоги». Опублікувати та розповсюдити цей документ їм допомогли громадська організація «ОПОРА» та Міжнародний фонд «Відродження». З цим документи провели тур по містах України аби популяризувати цей документ серед усіх охочих, бо доля кожного з нас лежить в наших руках. За думкою авторів, то ті ідеї, які вони прописали в документі унеможливить наступну агресію та забезпечить сталий мир в усьому світі.

Культура як м'яка сила миру є одним з ключових аспектів у міжнародних відносинах. М'яка сила – це насамперед вміння впливати на інших завдяки своїй культурі, політичних цінностях та нормам моралі, а не через примусові дії. Культура є важливою частиною механізму м'якої сили, оскільки вона допомагає досягти взаєморозуміння з іншими та створює позитивний імідж. На фоні повномасштабної війни можна прослідкувати те, як за допомогою культури країна агресор впливає на своє та українське населення поширюючи свої наративи про «русский мир». Тому варто продовжувати популяризувати українську культуру, аби знищити усі наявні стереотипи, наприклад такі як «братские народы» та сприяти її збереженню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Kant, 1795 – *Kant, I.* Zum ewigen Frieden. Ein philosophischer Entwurf. Königsberg: F. Nicolovius, 1795
- Nye, 2004 – *Nye J.* Soft Power: The Means to Success in World Politics. Public Affairs, 2004. 191 p.
- Rosenthal, 2017 – *Rosenthal G.* Reflections on the Meaning of «Sustaining Peace». [Електронний ресурс]. Режим доступу. URL: <http://surl.li/hwbgnw> (26.06.2024)
- Sachs, 2021 – *Sachs J.* The Age of Sustainable Development. New York: Columbia University Press, 2021
- SPM, 2023 – Sustainable Peace Manifesto. Never Again 2.0 [Електронний ресурс]. Режим доступу. URL: <http://surl.li/bwyzqk> (26.06.2024)
- UN Charter, 1945 – United Nations Charter [Електронний ресурс]. Режим доступу. URL: <http://surl.li/ugptvp> (26.06.2024)